

Policy Brief
Sinteză de politici în domeniul educației

**Eficientizarea sistemului de
evaluare a competențelor elevilor:
învățarea fără note**

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Proiectului “Observatorul societății civile în reformarea educației”, finanțat de Fundațiile pentru o Societate Deschisă prin intermediul Fundației Soros-Moldova.

Autor:

Mariana Marin

La definitivarea lucrării au contribuit:

Mircea Ciobanu, Victor Ciobanu, Anatol Gremalschi,
Dumitru Slonovschi, Irina Vasiliev

Datele și constatările lucrării reflectă opinia autoarei și nu neapărat reprezintă punctul de vedere al finanțatorului. Autoarea își asumă responsabilitatea pentru interpretările și concluziile lucrării.

Mulțumim tuturor celor care ne-au sprijinit în elaborarea lucrării și, nu în ultimul rând, respondenților, care ne-au acordat timp și ne-au oferit informații.

Cuprins

Sumar executiv.....	4
Scopul lucrării.....	7
Situația actuală în domeniul implementării evaluării criteriale.....	7
Analiza situației de facto.....	7
Percepția de către părinți a evaluării fără note	9
Percepția de către învățători a evaluării fără note	20
Concluzii generale și recomandări	23
Referințe bibliografice	26

Sumar executiv

Învățarea cu note

Conform Legii învățământului, în vigoare în anii 1995-2014, aprecierea cunoștințelor în învățământul primar se efectua prin note de la 10 la 1 și prin calificativele "admis", "respins". Însă, cercetările psihologilor, observările cadrelor didactice și ale experților în educație din mai multe țări au constatat că practica evaluării cu note, mai ales în învățământul primar, este una imperfectă, bazată mai mult pe sancțiune. În majoritatea cazurilor, micul școlar percepe nota ca o atitudine a cadrului didactic față de el, interpretând nota ca o constatare de tipul "*învățătorul mă iubește sau nu*".

Din punct de vedere pedagogic, indiferent de nivelul notei, ea rămâne subiectivă atâta timp cât este absent elementul criterial. Notele căpătase conotația "zăhărelului", funcția lor reducându-se în mare măsură doar la încurajarea competiției. Însă, fără a nega necesitatea acesteia, în condițiile unui învățământ democratic, evaluarea trebuie să devină mai obiectivă, mai umană și mai stimulatorie, adică să se bazeze pe criterii și descriptori.

Anume din aceste considerente, noul Cod al educației, intrat în vigoare la sfârșitul anului 2014, prevede trecerea în învățământul primar de la evaluarea cu note la evaluarea fără ele.

Scopul lucrării

Scopul lucrării constă în analiza politicilor educaționale de implementare în învățământul primar din Republica Moldova a evaluării criteriale prin descriptori și identificarea eventualelor constrângeri ce ar putea diminua eficiența învățării fără note.

Învățarea fără note la un an după implementare

În conformitate cu noul cadru normativ-juridic, Ministerul Educației și Institutul de Științe ale Educației din subordinea acestuia, au elaborat *Metodologia evaluării criteriale prin descriptori și Ghidul metodologic* de implementare a acesteia în clasa întâia din învățământul primar. În anul de studii 2015/2016, documentele în cauză au fost deja implementate în toate școlile din Republica Moldova.

Procesul de implementare propriu-zis a inclus mai multe activități, principalele din ele fiind instruirea formatorilor naționali și locali, desfășurarea sesiunilor de instruire pentru circa 2000 de învățători, organizarea de mese rotunde, seminare și simpozioane. De asemenea, au fost făcute demersuri privind actualizarea programelor de formare continuă a cadrelor didactice.

Percepția de către actanții procesului educațional a evaluării fără note

Pe lângă elevi, principalii actanți ai procesului de evaluare fără note sunt părinții și învățătorii. În linii mari, atitudinea lor față de reforma evaluării este una și aceeași.

Pe de o parte, din cauza dispariției notelor cu care ei erau atât de obișnuiți, mai mulți părinți și chiar unii învățători sunt bulversați de confuziile ce apar în procesul de comunicare cu copiii. Un alt element comun ce duce la o percepție negativă a evaluării fără note este lipsa de experiență. Pe alocuri, părinții și învățătorii opinează că lucrurile s-au complicat, iar în absența notelor ei nu și pot forma o opinie clară despre situația la învățătură a propriilor lor copii.

Pe de altă parte, mai multe cadre didactice au o atitudine pozitivă, optimistă față de posibilitățile pe care le oferă evaluarea fără note în eficientizarea comunicării cu elevii și părinții lor. Or, acest tip de evaluare, prin descriptorii și nu prin note, permite să fie evidențiate atât punctele forte ale copilului, cât și cele slabe, iar familia devine un participant activ al procesului de învățare prin recuperare, de dezvoltare generală a copilului. Un alt avantaj important al evaluării fără note constă în facilitarea procesului de adaptare a copilului la învățarea școlară.

Problemele identificate

Cu regret, chiar și după un an de implementare, nu s-a înregistrat o schimbare semnificativă a culturii evaluative a cadrelor didactice. În lipsa unei motivări intrinsece pentru schimbarea culturii evaluative, mai multe cadre didactice consideră că evaluarea fără note duce la pierderea autorității lor în relațiile cu elevii și părinții. Unele cadre didactice încă nu înțeleg suficient de bine filosofia evaluării, care presupune trei schimbări esențiale: transformarea evaluării într-o resursă a învățării, creșterea rolului autoevaluării și încurajarea permanentă a elevului.

Se atestă lipsa unor instrumente-model de evaluare la fiecare disciplină școlară, modelele cu ajutorul cărora învățătorii ar putea implementa mai facil evaluarea criterială prin descriptorii.

Foarte mulți părinți nu prea înțeleg cum sunt apreciate cunoștințele copiilor lor, în ce mod ei ar putea să ajute la învățarea lor. De asemenea, părinții nu cunosc detaliile metodologiei de evaluare fără note, încă nu au acumulat o experiență personală în acest domeniu.

Deși cadrele didactice declară că au nevoie de mai multă consiliere, foarte mulți manageri școlari preferă doar să asiste la ore și să controleze, fără a oferi însă sugestii metodologice relevante. Mai mult ca atât, doar foarte puțini manageri școlari, responsabili de învățământul primar, au urmat formările continue, necesare pentru monitorizarea și controlul evaluării fără note.

Procesul de evaluare fără note a demarat în lipsa unui suport bugetar adecvat, în lipsa unor analize a schimbărilor ce neapărat trebuie introduse în normarea timpului de muncă a cadrelor didactice. Astfel, foarte mulți învățători raportează "invazia" fișelor și a portofoliilor pe care ei trebuie să le perfecteze, diminuarea ponderii activităților ce presupun interacțiuni directe cu elevii, nealocarea de mijloace financiare pentru procurarea noilor materiale didactice și a consumabilelor aferente.

Recomandări de politici educaționale

Principalele recomandări ce derivă din analiza rezultatelor implementării evaluării fără note în clasa 1-a din învățământul primar din Republica Moldova sunt:

- Instituirea unui mecanism de monitorizare a procesului de implementare a evaluării fără note, orientat spre analiza rezultatelor învățării și bazat pe măsurări obiective și relevante ale progreselor înregistrate de fiecare elev.
- Organizarea și desfășurarea cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice și manageriale în domeniul evaluării criteriale prin descriptori. Centrarea acestor cursuri pe tematica schimbării culturii în evaluare, pe metodele persuasive ale predării.
- Promovarea evaluării criteriale prin descriptori în rândul părinților, inițierea părinților în modalitățile de utilizare a rezultatelor acestei evaluări în oferirea de către ei a unui ajutor în învățare, în realizarea unei comunicări strânse cu propriii lor copii.
- Elaborarea de către instituțiile de cercetare în domeniul practicii școlare a instrumentelor-model pentru implementarea eficientă a metodologiei de evaluare fără note.
- Actualizarea mecanismelor de planificare bugetară și asigurarea financiară a metodelor și instrumentelor de evaluare fără note: materialele didactice, portofoliul elevului, diagrama de monitorizare a performanțelor școlare, tabelul de performanță școlară, lista criteriilor de succes, fișele de evaluare și de autoevaluare, ghidurile de învățare etc.

În ansamblu, recomandările sintezei de politici în cauză sunt orientate spre creșterea calității învățării și consolidării parteneriatelor școală-părinți-comunitate.

Scopul lucrării

Scopul lucrării constă în analiza politicilor naționale de implementare a evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar din Republica Moldova și monitorizarea implementării fără note în învățământul primar, la un an de aprobare a metodologiei specifice.

Situația actuală în domeniul implementării evaluării criteriale

Codul educației (aprobat în anul 2014) prevede prin articolul 16(5) *Evaluarea și scara de notare* că în învățământul primar, evaluarea rezultatelor învățării este criterială și se efectuează prin descriptori și a intrat în vigoare în partea ce ține de evaluarea rezultatelor învățării prin descriptori, care se pune în aplicare din anul 2015, începând cu clasa I.

Pe parcursul anului 2015-2016 au fost întreprinse o serie de activități în scopul implementării metodologiei de evaluare prin descriptori (în continuare – ECD):

- Aprobarea de către Consiliul Național pentru Curriculum a ghidului metodologic privind evaluarea criterială prin descriptori [5], elaborat de Institutul de Științe ale Educației (în continuare – IȘE) în colaborare cu ME.
- Aprobarea de către Consiliul Național pentru curriculum a Metodologiei privind implementarea ECD, în clasa 1, [2] elaborată de IȘE în colaborare cu ME.
- Formarea de către IȘE a unui grup de formatori naționali și centrali, în număr de 21.
- Formarea de către IȘE a 2000 de învățători ce în anul 2015-2016 au clasa 1.
- Formarea de către IȘE a cadrelor didactice, specialiști la disciplinele educație muzicală, educație artistico-plastică, educație tehnologică, limbi străine, educația fizică.
- Organizarea unui șir de activități în care s-au discutat problemele și oportunitățile implementării ECD: mese rotunde, simpozioane, seminare.
- Organizarea cursurilor de formare continuă pentru învățătorii ce vor avea clasa 1 în anul 2016-2017.
- S-au făcut demersuri necesare pentru modificarea programelor de formare continuă la toate instituțiile responsabile de acest segment.

Analiza situației de facto

Analiza în cauză evidențiază următoarele realizări și probleme:

La nivelul organelor locale de specialitate în domeniul învățământului:

- Specialiștii pentru problemele învățământului primar au informat în mare măsură prin scrisori ale administrației publice locale, instituțiilor de învățământ despre implementarea la nivel local a evaluării criteriale prin descriptori (Codul Educației, Metodologia de

implementare a evaluării criteriale prin descriptori în clasa I, Ghidul de implementare a evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar).

- S-au reatribuit funcții între inspectori, metodiști, conducători ai comisiilor metodice privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Au fost realizate activități de analiză a Metodologiei de implementare a evaluării criteriale prin descriptori în clasa I, a Ghidului de implementare a evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- S-au organizat seminare la nivel raional cu conducătorii comisiilor metodice din învățământul primar privind implementarea ECD.
- S-a elaborat planul de acțiuni de formare a cadrelor didactice privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- S-a elaborat planul de monitorizare a implementării evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- A avut loc organizarea monitorizării procesului de implementare a evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar la nivel raional/municipal.
- S-au organizat dezbateri intermediare la nivel raional/municipal privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.

La nivelul instituțiilor de învățământ:

- Analiza prevederilor normative referitoare la evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar în documentele de politică educațională din Republica Moldova.
- Dezbaterile politice raionale privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Retribuirea funcțiilor privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Prezentarea generală a conceptului de evaluare criterială prin descriptori în învățământul primar la Consiliul pedagogic al instituției de învățământ.
- Elaborarea planului de acțiuni privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Organizarea studierii conceptului de evaluare criterială prin descriptori în învățământul primar.
- Organizarea seminarelor de formare continuă la nivel instituțional privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Organizarea discuțiilor cu elevii privind evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar.
- Organizarea discuțiilor cu părinții privind evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar.
- Organizarea formării continue profesionale la nivel instituțional și monitorizarea autoformării profesionale a cadrelor didactice.

- Monitorizarea implementării evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Organizarea schimbului de experiență în implementarea ECD.
- Elaborarea raportului final privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar la nivel instituțional.

La nivelul cadrelor didactice:

- Participarea în activitățile/acțiunile instituționale privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Analiza prevederilor normative referitoare la evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar în documentele de politică educațională din Republica Moldova.
- Dezbaterea politicilor raionale și instituționale privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Studiarea conceptului evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Proiectarea/stabilirea modalităților de implementare a evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar: identificarea problemei legate de inovația respectivă; stabilirea variantelor alternative în rezolvarea acesteia; luarea deciziei; realizarea deciziei și evaluarea eficienței deciziei luate.
- Realizarea învățării centrate pe competențe.
- Realizarea învățământului centrat pe elev, utilizarea metodelor și tehnicilor de învățare-evaluare centrate pe interactivitate, pe judecăți de valoare și pe autoreglare a învățării.
- Organizarea procesului de evaluare criterială prin descriptori în învățământul primar.
- Monitorizarea evaluării rezultatelor școlare ale fiecărui elev.
- Monitorizarea folosirii instrumentelor de comunicare socială (părinții, familia, reprezentanții legali ai copilului) a rezultatelor evaluării.
- Stabilirea nevoilor de formare continuă din perspectiva implementării evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.
- Monitorizarea permanentă a procesului de funcționare a evaluării criteriale prin descriptori în învățământul primar.

Percepția de către părinți a evaluării fără note

Percepția de către părinți a evaluării fără note a fost studiată cu ajutorul unui chestionar online, plasat pe rețeaua de socializare *Facebook* și distribuit în rândul membrilor Asociației Învățătorilor. Chestionarul a fost completat de 83 de părinți ce au copii în clasa a 1-a.

Prezentăm în continuare rezultatele principale ale sondajului.

Vă întrebați în fiecare zi copilul despre ce s-a întâmplat la școală?

Circa 71,2% dintre respondenți au manifestat interesul față de copiii lor, ceea ce vorbește de la sine că interesul partenerilor este vădit.

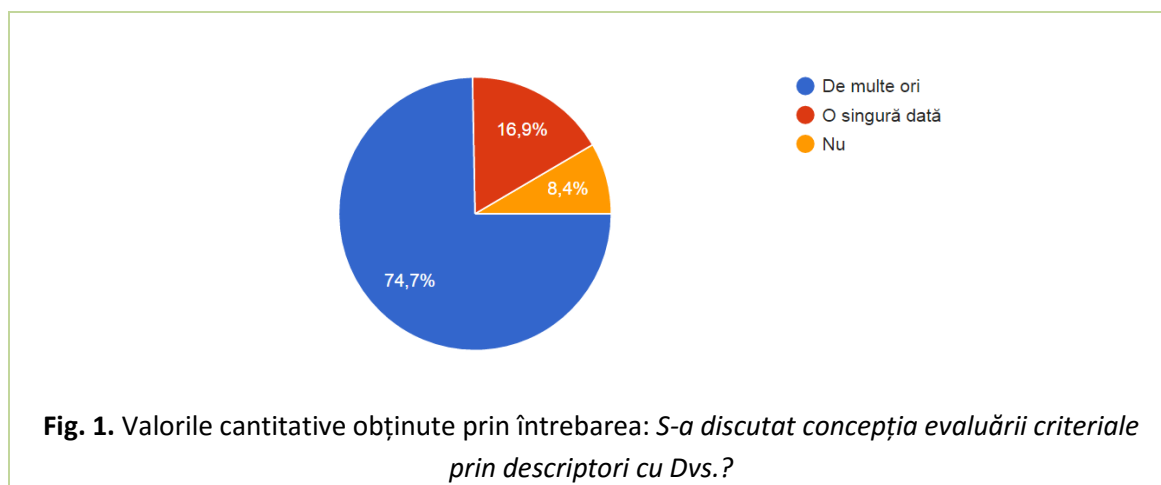
Ce întrebări îi puneți copilului Dvs.?

Întrebarea care persista în comunicarea părintelui în școala cu note era "Ce notă ai luat?" În condițiile școlii fără note a apărut o diversitate de întrebări cu privire la calitatea învățării. Astfel, comunicarea cu părinții *volens nolens* se îmbunătățește, iar rolul părintelui de partener în educație devine mai evident.

Cea mai frecventă întrebare utilizată de părinți este "Cum a fost azi la școală?"

În spectrul de întrebări cumulat în urma chestionarelor se poate observa și preocupări ale părinților mult mai detaliate și anume setul de întrebări (a se vedea setul de întrebări) care a fost propus în ghidul metodologic. Impactul acestuia se poate remarca din start.

Diagrama de mai jos reprezintă nivelul de informare al părinților în ceea ce privește ECD. Putem deduce că majoritatea părinților, adică 74,7% dintre ei, a fost informată despre schimbarea care s-a produs.

Rezultatele desprinse din fig. 1 constată fie neîncrederea părinților în metodologie, dezacordul lor cu unele maniere de evaluare. Astfel, la întrebarea "Susțineți concepția evaluării criteriale prin descriptorii?" constatăm că 44,6% din respondenți susțin metoda de evaluare, 34,9 % susțin în mică măsură, ceea ce poate denota o neînțelegere sau mai multe nedumeriri, 20,5 % nu susțin. Cumulând valorile de nesustinere a metodologiei putem constata că mai mulți părinți percep ECD ca pe un lucru neagreat.

În linii mari, este o normalitate pentru că în istoria sistemului de evaluare nu a existat niciodată o astfel de practică fără notare, cu excepția claselor cu program alternativ Pas cu Pas sau Waldorf.

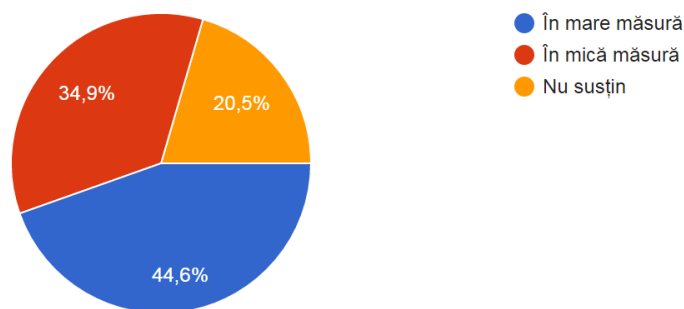

Fig. 2. Valorile cantitative obținute prin întrebarea: *Susțineți concepția evaluării criteriale prin descriptori?*

Următoarele date explică percepția părinților de neîncredere în metodologie. Fiind întrebați dacă au fost organizate în clasa Dvs. ședințe cu părinții cu referire la implementarea evaluării criteriale prin descriptori? vizualizăm rezultatul de 59% exprimat de răspunsul „de mai multe ori”. Valorile cumulate de răspunsul o dată și niciodată constituie 40,9%, fiind apropiată de valoarea de 34,9% a nesusținerii metodologiei. Există posibilitatea să credem că părinții nu susțin ceea ce încă nu cunosc.

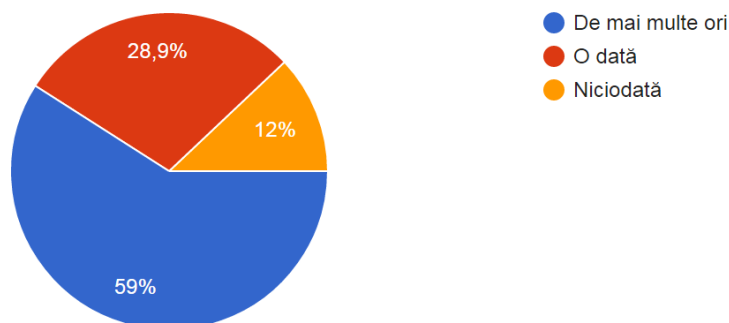
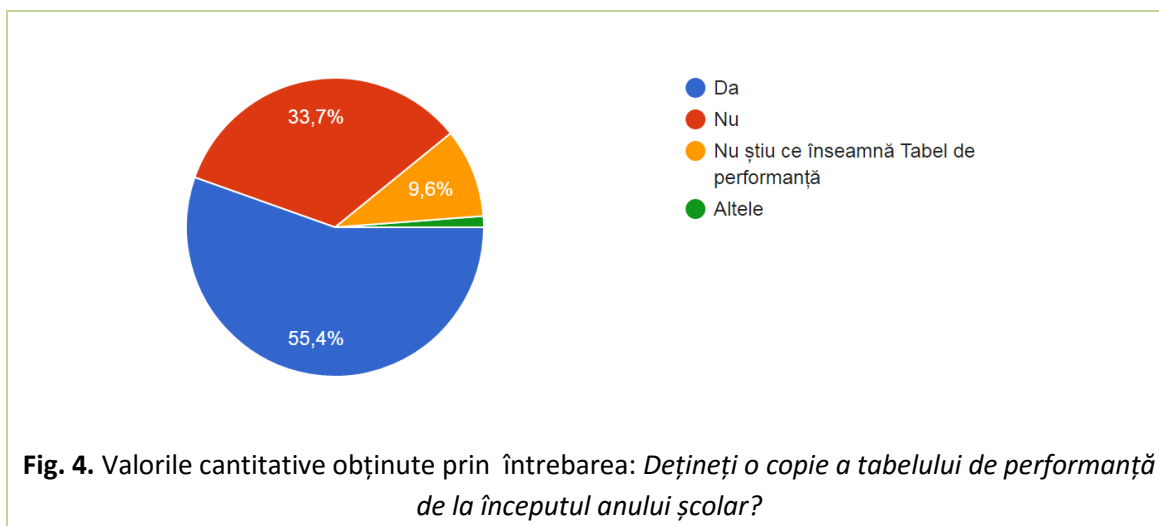

Fig. 3. Valorile cantitative obținute prin întrebarea: *Au fost organizate în clasa Dvs. ședințe cu părinții cu referire la implementarea evaluării criteriale prin descriptori?*

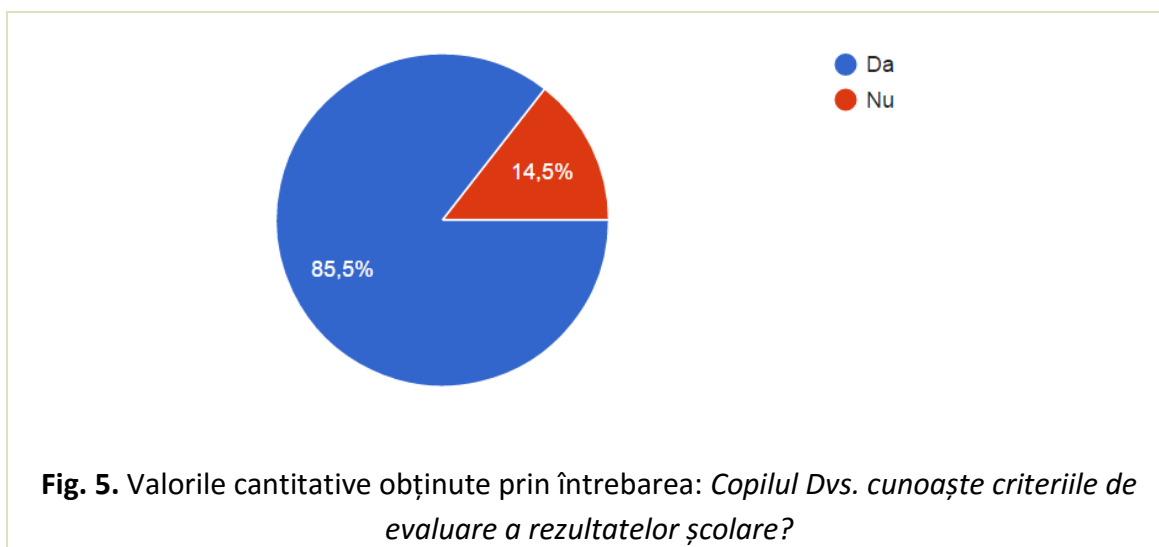
Tabelul de performanță a elevului este un indicator al faptului că părinții cunosc finalitățile curriculare, acesta reprezentând un veridic barometru de orientare în achizițiile elevului în proces. Este important pentru o comunicare eficientă cu învățătorul și pentru a urmări nivelul copilului. Dacă până acum nota indica nivelul copilului și părintele se mulțumea cu un indicator cantitativ, rareori apela la descrierea notei și rareori pătrundea în esența produselor sau capacităților școlare ale elevului.

Astfel, observăm că neîncrederea în metodologie pornește de la faptul că părintele are niște așteptări de la școală însă ele nu se materializează în produse concrete. Părintele are o atitudine suspendată față de școală, iar acest lucru vorbește diagrama de mai jos.

Circa 55,4% dintre respondenți dețin tabelul de performanță școlară de la începutul anului. Cealaltă categorie de părinți care constituie aproximativ jumătate din respondenți nu cunoaște sau nu are tabelul de performanță. Explicabilă este nedumerirea față de evaluarea fără note.

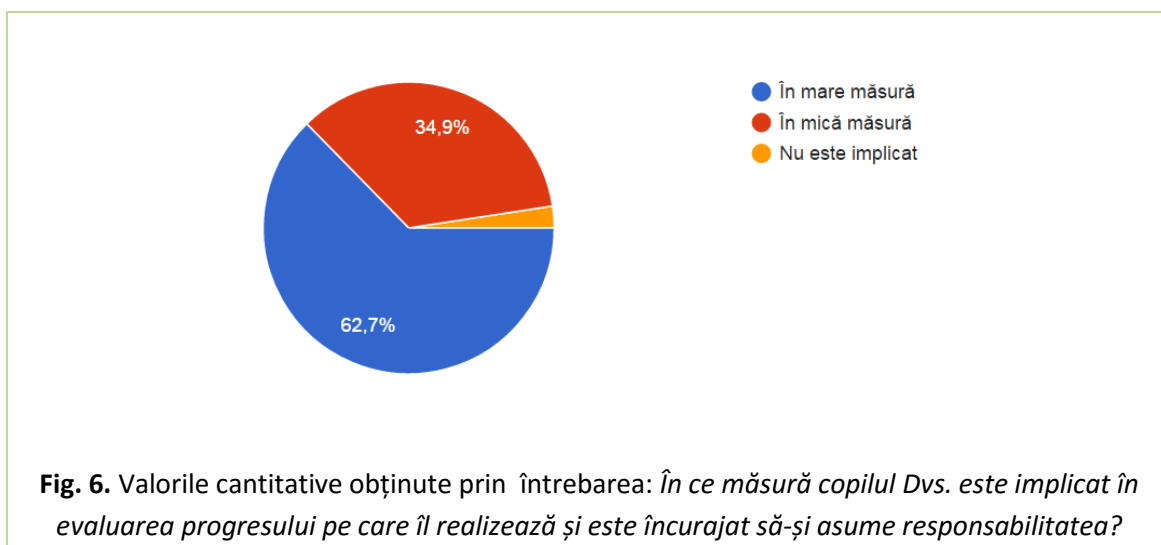

Cunoașterea de către copil a criteriilor de evaluare conturează aspectul motivațional al reformei evaluării. Criteriile reprezintă liantul dintre învățător și elev, contribuind la capacitatea de a învăța să înveți. Criteriile formulate de către învățător și care le cunoaște în prealabil elevul constituie un ghid de învățare. Astfel observăm din rezultatele chestionarului că învățătorii sunt pregătiți corect și există un dialog între ei și elevi. (fig. 5)

Autoevaluarea este elementul-cheie în evaluarea fără note. Determinarea gradului de maturitate a școlarului mic se poate realiza prin nivelul său de autonomie și autoapreciere. Valorile cumulate (fig. 6) din percepția părinților despre autonomia elevului sunt destul de relevante pentru sustenabilitatea evaluării fără note, dar și pentru gradul de comprehensiune a valorilor educației profilate de curriculumul actual. Diagrama reprezintă valori semnificative pentru o categorie de părinți care percep adecvat implicarea în evaluarea propriului progresul pe care îl realizează elevul, fiind încurajat să-și asume responsabilitatea. În mare măsură (62,7%) părinții constată implicarea propriului copil în procesul de autoevaluare și delegarea de responsabilități.

Descurajează partea de respondenți (34,9%) care ne informează despre faptul că autoevaluarea nu face parte din procesul educativ.

Portofoliul de performanțe constituie o sursă de dovezi pentru părinte și o posibilitate de analiză a rezultatelor copilului pentru ameliorarea, îmbunătățirea și dezvoltarea anumitor capacități. În acest sens părinții au fost întrebați cât de des analizează portofoliul copilului, studiind produsele realizate, fișele de evaluare, autoevaluare, evaluare reciprocă?

Rezultatele acumulate denotă că aproximativ jumătate din respondenți (45,8%) au devenit parteneri ai școlii și sunt informați despre succesele copiilor prin lucrările efectuate de aceștia.

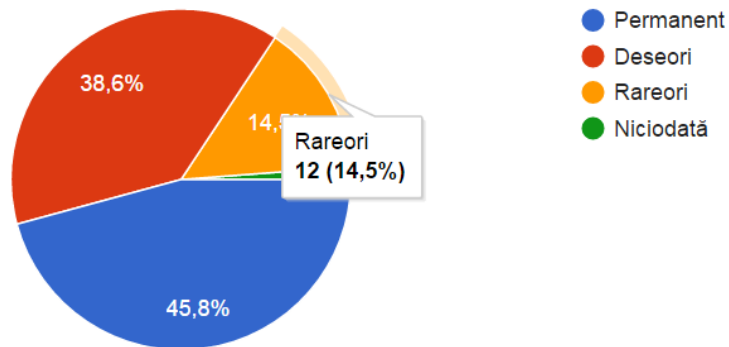

Fig. 7. Valorile cantitative obținute prin întrebarea: *Cât de des vi se explică criteriile care vor fi folosite pentru evaluarea rezultatelor învățării copilului Dvs.?*

Rezultatele ce se vizualizează în figura 7 demonstrează o colaborare evidentă între părinți și învățător. Ei sunt informați despre sistemul criterial în raport de aproximativ 84%. Concluzia este că nu ar trebui să existe prilej de nemulțumire în faptul transparenței și a colaborării.

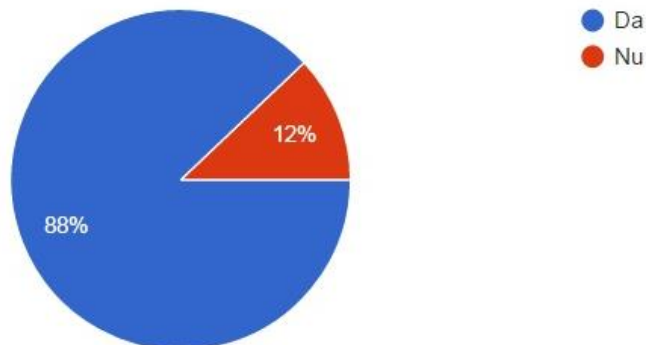

Fig. 8. Valorile cantitative obținute prin întrebarea: *Sunteți mulțumiți de conlucrarea dintre învățătorul clasei și părinți?*

Figura 8 prezintă un nivel de satisfacție înalt (88%) al colaborării dintre părinți și învățător. Probabil concluzia este că evaluarea fără note ameliorează relația între partenerii educaționali.

Chestionarul a cuprins o rubrică de doleanțe și propuneri. Categoriile de respondenți au fost repartizați în conformitate cu răspunsurile oferite.

Astfel, constatăm un grup de respondenți „*pesimiști*” în raport cu evaluarea fără note. Doleanțele lor sunt în mare parte exprimate de revenirea la sistemul de notare. Iată câteva dintre răspunsurile părinților:

- „Să fie introduse înapoi evaluarea cu note pentru copii.”
- „Sistemul de apreciere să revină la note. Așa e mai clar cum și cât trebuie de muncit.”
„Elevii să fie notați cu note. Copiii gândesc nu în descriptori, ci în note totuși.”
- „Copiii mai nari din familie vin cu note reale pe când cel din a 1 vine cu ... descriptori. Nu înțelege nimeni cât e de bine sau rău semnul primit. Apar controverse între ei. Parcă vorbesc în altă limbă. Îmi pare rău că am parcurs de 20 ani am ajuns să văd mai multe feluri de evaluare care m-au marcat foarte negativ, cu toate ca am terminat cu excelent și școala și liceul. Păcat.”
- „Simplificați programa astfel încât ghiozdanul unui copil de clasa 1 să nu ajungă chiar la 5.500 grame greutate. De multe ori l-am cântărit. Vă rugăm. Copilul are 20 kg.”
- „Profesorul este ocupat cu rapoarte, hârtie și alte întrebări ce trebuie îndeplinite în scris venite de la Minister. Pe cin timp pentru psihicul și moralul copilului îi rămâne foarte puțin.”
- „Profesorul este foarte bun, dar hârtiile îl fac să nu aibă timp pentru a ajunge la inima copilului.”
- „Consider ca ar fi mai oportună evaluarea elevilor prin sistemul de notare de la 10 la 1. Acesta ar stimula mai mult elevii și ar optimiza activitatea de învățare. Să ne întoarcem din nou la evaluarea cu note de la 1 la 10.”
- „Revenirea la sistemul de notare din clasa 1.”
- După părerea noastră, mai bine aprecierea rezultatelor elevilor să fie cu note, ca înainte! (Barem de apreciere e mai mare și este mai clar la ce nivel este copilul.)
- Notele reprezintă o metodă de evaluare mai exactă a cunoștințelor, mai simplă și mai eficientă, copiii înțeleg mai bine cifrele decât cuvintele f.b., s., b., i., ar fi bine de revenit la metoda anterioară.

Comentariu:

Părinții exprimă nedumeriri bazate pe propriile experiențe, dar și percepții de ordin materialist. Alegerea de a fi notați este justificată probabil de nepregătirea părinților. Pe de altă parte, observăm zona de confort în care părinții vor repede și clar să cunoască rezultatul copilului său. Confuziile sunt inevitabile, întrucât elementul nou care se introduce face apel la calitate și nu la cantitate.

Părintele este preocupat și de starea fizică sau emoțională a cadrului didactic. Înțelege că preocupările cu formalități îl face pe învățător să distanțeze elevul. Evidentă este starea de nedumerire și a învățătorului, în timp ce părinții manifestă îngrijorări.

Concluzii:

Părinții pot fi informați mai mult pentru a avea acces la rezultatele copiilor săi. Pot fi activități de tip tete-a-tete, dar pot fi și activități de consiliere prin instruire.

Sunt recomandabile la această etapă și consilierile psihologilor, care să argumenteze necesitatea evaluării fără note.

Pesimiștii constructivi își manifestă neîncrederea față de sistemul învățării fără note, dar înțelegând probabil duritatea legii vin cu soluții pentru ameliorare.

- „E bine să se realizeze instruire și pentru părinții din mediu rural care nu prea vor să accepte noua schimbare”
- „Evaluarea criterială prin descriptori nu ușurează munca învățătorului, mai ales învățătorilor pensionari, notarea era mai simplă... dar nu atât de efectivă, așa propune o evaluare prin descriptori, dar totuși elevii să fie notați, astfel ar fi o continuitate cu treapta gimnazială.”
- Copiii claselor primare să fie apreciați și cu note.
- Cu această schimbare, nu sunt de acord cu scoaterea notelor, mai sunt și mulți buni care au grijă de copii și cer note.
- Copiii de clasa I nu pot analiza încă rezultatul muncii depuse, nu se pot orienta în baza criteriilor de evaluare, deoarece o bună parte din ei nu pot citi. Ar fi bine poate să-și autoanalizeze rezultatele proprii începând cu clasa a II-a, atunci când vor putea citi mai bine.
- Consider că evaluarea criterială prin descriptori e interesantă, dar complicată pentru copii din clasa I, poate este necesar puțin să fie simplificată.

Comentariu:

Părinții nu exclud definitiv evaluarea fără note. Îngrijorarea lor ține în special de imposibilitatea adaptării. Confortul de a cunoaște rezultatul prin notă, este și el prilej de neliniște. Totuși acești părinți consideră că nota nu încurcă într-un sistem de evaluare criterial.

În linii mari, ei au dreptate. Sistemul de evaluare bazat pe criterii trebuie să existe în tot învățământul general, doar că se operează și cu note.

Ceea ce rămâne de analizat este totuși aspectul motivațional al învățării, capacitatea de a învăța să înveți și capacitatea de autoevaluare care poate fi dezvoltată și preșcolariilor. Faptul că școlarii de clasa 1 nu citesc, nu este un motiv serios de abandonare a ideii de fără notare. Cadrele didactice adaptează la nivelul înțelegerii unui școlar sistemul de criterii, numindu-le criterii de succes.

Părinții solidari cu cadrele didactice constituie și ei o parte a lotului chestionat. Opiniile lor sunt conturate de nedumeriri, dar și soluții interesante:

- „Învățătorul are prea multe „hârtii” de îndeplinit! De elaborat cerințe unice pentru toată țara, până ce fiecare procedează cum crede că e mai bine(din discuție cu alte persoane). Și modul de apreciere - la fel!
- „Să fie scutiți învățătorii de atâta scriere inutilă. ”
- „Să existe o continuitate a acestui proces de evaluare. ”
- „Scoateți descriptorii. Mai puțină documentație de îndeplinit de către învățători ca să aibă mai mult timp pentru copii, de integrarea copilului. Programa este foarte încărcată și copilașii au ghiozdanele foarte grele. „

Comentariu:

Este adevărat că metodologia evaluării criteriale prin descriptori obligă cadrele didactice să cumuleze dovezi pentru a putea colabora cu părinții. În acest sens există necesitatea de a acumula fișe de autoevaluare, evaluare reciprocă, diagrame de monitorizare pentru stabilirea performanțelor individuale ale elevilor. În acest sens se justifică îngrijorarea părinților. Există riscul totuși de o „portofolizare” națională.

Situațiile în care cadrele didactice se preocupă mai mult de partea birocratică sunt multe. Ele descind din dorința de a efectua munca pedagogică la timp.

Putem vorbi despre birocratizarea sistemului în acest sens.

Ceea ce rămâne însă în afara logicii este faptul că multe cadre didactice benevol inventează tot felul de instrumente și le „portofolizează”.

Metodologia ECD prevede un principiu important, cel al flexibilității în alegerea instrumentelor de evaluare. Astfel, învățătorul obișnuit cu colectarea de note în mod independent își asumă această parte birocratică.

Recomandări:

Accentul în metodologia ECD cade pe tehnicile de reflecție, care contribuie la dezvoltarea capacității de autoevaluare. În prima jumătate de an școlar este recomandabil să se utilizeze situații de încurajare a elevilor, de stimulare a propriului potențial intelectual. Mai mult, primul semestru este dedicat adaptării școlare, or, cadrele didactice plătesc tribut vechilor tradiții în care confundă adaptarea școlară cu învățarea disciplinei școlare. Nota sau oricare alt simbol apreciativ reprezintă calea cea mai sigură de disciplinare, fiind o sursă de motivație extrinsecă. Cu părere de rău, aceasta devine o deprindere ca rezultat al unei educații prin pedepse și recompense. Pedagogia postmodernistă pledează totuși pe aspectul persuasiv ale educației.

Categoria de părinți ce constată *nepregătirea cadrelor didactice* aduc observații din care merită a deduce acțiuni de depășire a problemelor.

- „Lipsa totală de feedback. Copiii sunt mereu criticați de învățătoare. Lipsește încurajarea.”

- „Învățătorii trebuie mai bine instruiți în ceea ce privește evaluarea prin descriptori.”
- „Aprecieri mai explicită în adresa elevului.”
- „Este foarte greu atunci când într-o clasă cu 32 de elevi dintre care 2 cu CES să se mențină ordinea în clasă și să se predea disciplinele de studii la nivel înalt. Fiecare părinte dorește ca copilul său să fie mai des solicitat.”
- „Ca acești descriptori să fie undeva publicați: în agendă, pe un website să fie această comunicare între învățător și părinte.”
- „De găsit mai multe tehnici, metode pentru dezvoltarea motivației de învățare.”

Comentariu:

Există o categorie de părinți care constată nepregătirea cadrelor didactice sau greșeli regretabile în implementare. Ne permitem să spunem că aceste greșeli sunt intenționate și derivă din dorința de a fi autoritari în fața elevilor și a părinților.

Această categorie de cadre didactice este mai puțin flexibilă la schimbare. Cultura evaluării înseamnă, pe alocuri, compromis. Unui cadru didactic cu o vechime în muncă de mai mult de 20 de ani îi este foarte dificil a-și pierde într-o zi autoritatea pe această cale. De aceea se continuă cu vechile metode de pedepsire prin evaluare.

În opiniile date observăm aspecte nedorite, care nu au nici-o justificare din partea cadrelor didactice. În primul rând, metodologia oferă și obligă învățătorul la înțelegerea a două principii: centrarea pe succesul elevului și încurajarea permanentă.

Recomandări:

Este cazul a se verifica gradul de implementare a metodologiei prin monitorizarea managerială a procesului dat.

Managerii sunt responsabili pentru corecta abordare a evaluării fără note.

De asemenea, se recomandă cadrelor didactice și manageriale să organizeze un mediu dedicat evaluării fără note, de exemplu un panou al părinților, în care să se includă metodologia, disponibilă pentru multiplicare.

Este pe bună dreptate logică observația părinților de a fi transparentă metodologia în raport cu criteriile de evaluare, pe care părinții le numesc descriptori. Fiecare familie, la începutul anului școlar, trebuie să aibă lista **criteriilor de succes**. Pentru clasa 1 această listă este realizată pe 3 pagini.

Optimiștii:

- Să se continue cu această evaluare până la absolvire!
- Să continuăm mai departe la fel.
- Să nu fie notați copiii.

- Le mulțumim celor care au propus această metodă de notare a elevilor.
- Dorim ca și pe parcurs să fie așa ceva.

Comentariu:

Sunt puțini astfel de părinți care constată beneficiul evaluării fără note. Optimismul este marcat de o înțelegere corectă a metodologiei, de stabilirea priorităților în aspectul emoțional al copiilor. Părinții înțeleg că școala fără note ameliorează satisfacția de a frecventa școala, îmbunătățește coordonarea între școală și familie, stabilind un parteneriat transparent.

O serie de propuneri venite dinspre părinți va contribui la îmbunătățirea metodologiei.

- Simplificarea programei școlare, în special la matematică, mai multe teme de comunicare, bunele maniere și pentru noi părinții o apreciere a rezultatelor școlare prin calificative.
- Volumul materiei să fie mai mic.
- Să simplifice programa.
- Să fie introduse totuși unele calificative pentru a ușura și impresiile copilului referitor la înțelegerea propriului progres.
- Am dori un ghid pentru părinți și copii.
- Să discutați și în emisiuni televizate despre metodologia ECD.
- Asistarea și implicarea la ore a părinților.
- Organizarea instruirilor pentru informare și implicare a părinților în activitățile educative ale elevilor.
- Aplicarea stimulării mai des și mai rar a sancțiunilor.
- Să se organizeze ședințe cu părinții ce au copii în clasa 1, la nivel republican.
- De a se găsi un mod centralizat de a aprecia elevii.
- Ca părinților să li se pregătească un program de activitate cu copii acasă.

Comentariu:

Părinții solicită introducerea calificativelor, fapt ce poate ameliora nemulțumirile părților. Este recomandabil ca pentru anumite etape ale evaluării să se introducă calificativul, fiind un indicator cumulativ, dar și unul cantitativ foarte clar, în urma căruia pot fi întreprinse activități de ameliorare și dezvoltare.

Recomandări:

Se recomandă abordarea aspectului dat în emisiuni radio și televizate.

Să se elaboreze un pliant sau un ghid pentru părinți în evaluarea criterială prin descriptori.

Percepția de către învățători a evaluării fără note

Parte a cercetării a constituit metoda Focus-grup (forum online) realizată în cadrul Asociației Învățătorilor, la care au participat 75 de învățători ai claselor 1, în anul școlar 2015-2016. Scopul metodei a constat în evaluarea percepției de către cadrele didactice a metodologiei evaluării criteriale prin descriptori și constatarea nevoilor de asistență metodologică privind implementarea metodologiei.

În urma discuției cadrele didactice au venit cu mai multe propuneri și întrebări. În tabelul de mai jos am inserat comentariile pentru fiecare propunere parvenită.

Ne dorim un registru unic de monitorizare a elevilor... Fiecare face cum consideră de cuviință... e mult de spus...

Comentariu:

- Metodologia prevede ca fiecare învățător să elaboreze propriul instrument de colectare a datelor.

Recomandări:

- Elaborarea unui model coerent și ajustat la necesitățile practice al instrumentului de tip: diagramă de monitorizare sau registru de monitorizare a performanțelor individuale ale elevilor. Acest model poate fi conceptualizat de către o instituție de cercetare, de ex. IȘE și aprobat în comisii de specialitate. Aprobarea poate fi extinsă la nivel de Consiliu Național pentru Curriculum.
- Este recomandabilă editarea pe suport electronic și distribuirea în școli, astfel încât resursele deschise să fie utilizate cât mai rațional în procesul adaptării și personalizării la fiecare clasă din republica Moldova.
- Ar putea fi editat un tiraj de 1500 de exemplare de CD-uri.
- Pentru eficientizarea cheltuielilor poate fi utilizată o platformă care să conțină aceste instrumente, fiind accesate printr-un *id* și *password* de către învățători.

Când vor fi elaborate agendele de performanță ale elevilor și registrele pentru învățători într-o formă comodă întru implementarea cu succes a ECD?

Comentariu:

- În anul școlar 2015-2016 fiecare învățător și-a elaborat propriul portofoliu pentru elevi.

Recomandări:

- Elaborarea unui model coerent de portofoliu al performanțelor școlare și ajustat la necesitățile practice. Acest model poate fi conceptualizat de către o instituție de cercetare,

de ex. IȘE și aprobat în comisii de specialitate. Aprobarea poate fi extinsă la nivel de Consiliu Național pentru Curriculum.

- Este recomandabilă editarea pe suport electronic și distribuirea în școli, astfel încât resursele deschise să fie utilizate cât mai rațional în procesul adaptării și personalizării la fiecare clasă din republica Moldova.
- Ar putea fi editat un tiraj de 1500 de exemplare de CD-uri.
- Pentru eficientizarea cheltuielilor poate fi utilizată o platformă care să conțină aceste instrumente, fiind accesate printr-un *id* și *password* de către învățători.

Putem utiliza ideile personale, materiale confecționate după propria imaginație?

Comentariu:

- În metodologie este prevăzut principiul flexibilității în alegerea instrumentelor de evaluare.

Recomandări:

- Recomandarea este ca aceste instrumente să fie logice și să nu presupună sacrificarea cu viața personală.

Se va utiliza evaluarea criterială prin descriptori și următoarele clase, trepte de școlaritate?

Comentariu și recomandări:

- ECD este o proprietate, o funcție a evaluării bazate pe competență. Cei care au înțeles filosofia ei conștientizează că elementul criterial este necesar în toate sferile unde se aplică evaluarea. Descriptorul marchează o evaluare calitativă personalizată. Toți profesorii trebuie să cunoască trăsăturile ECD, indiferent dacă în final se aplică notă sau calificativ.

Din ce resurse financiare să procuram cele necesare?

Comentariu și recomandări:

- E adevărat că această evaluare implică mici cheltuieli.
- Recomandăm administrației instituțiilor de învățământ să acorde o atenție implementării corecte și să prevadă cheltuieli pentru elaborarea materialelor didactice.

Cum credeți, deschiderea grupelor cu program prelungit (în special în mediul rural) ar avea efect asupra implementării ECD? Dacă da, atunci: ați putea obține la nivel de ME obligativitatea deschiderii acestor grupe? Personal, cred că e o soluție pentru lichidarea eșecului școlar, creșterea progresului școlar, lucrul individual mai calitativ, timpul petrecut într-un mediu favorabil educației, etc.

Comentariu și recomandări:

- Grupa cu program prelungit mereu a fost o necesitate pentru părinții care lucrează și nu au posibilitate să ia copiii acasă mai devreme. Ar putea programul fi folosit pentru recuperare și dezvoltare.

- Ministerul Educației nu poate să oblige deschiderea acestor grupe atâta timp cât școala își gestionează bugetul sau APL.

De ce deseori la noi schimbările vin repede, iar terenul de lucru nu e pregătit de schimbări. (Mă refer la agenda elevului - multe cadre didactice după cursurile organizate au luat doar informația că agendele se exclud și s-au decis de ele, ceea ce a creat situații de conflict între părinți, cadre didactice și DGE)

Comentariu și recomandări:

- Metodologia evaluării fără note nu presupune excluderea agendelor.
- Agenda rămâne a fi un instrument de programare a orarului și a temelor de acasă (în funcție de necesitate oral sau scris).

Dacă fișele de autoevaluare se completează înafara orelor e o greșeală? În timpul orelor nu reușim.

Comentariu și recomandări:

- Nu credem că este greșeală, dar nu considerăm acest lucru funcțional. În primul rând nimeni nu ar trebuie să verifice completarea fișelor.
- Fișele sunt parte a obținerii succesului scontat. Instrumentele de evaluare nu sunt parte a unei expoziții. Funcția lor este constatativă, ameliorativă.

Cum va fi în clasa 2?

Comentariu și recomandări:

- Se recomandă în clasa a doua să se introducă calificativele doar la finele modulului sau a unității de învățare prin evaluările sumative (orale și scrise)

Tabelul de performanță să fie editat procurat de părinți - ca document școlar.

Comentariu și recomandări:

- Tabelul de performanță trebuie plasat la Panoul părinților. Fiecare părinte este în drept să-l utilizeze.

Unde-i viața privată a pedagogului?! Nu uitați că prea puțini tineri vin în școală, mi-i dor zâmbetul unui pedagog, văd doar fețe triste și amărâte!

Comentariu și recomandări:

- Totul depinde de măsura în care abordează această metodologie cadrul didactic. Ne dorința de a explora ca un impediment de autorealizare. Am văzut în ultimul timp mai mulți învățători pasionați și fericiți prin faptul că au scăpat de note și în fața lor au copii care gândesc despre sine, sunt reflexivi și învață a învăța.

Doresc o abordare practică a acestei concepții la cursurile ce le organizați.

Comentariu și recomandări:

- Propunerea este relevantă și recomandăm în cadrul stagiilor de formare profesională să se realizeze sesiuni de *master class*, în care să fie prezentate secvențe de lecții și analiza acestora.
- Pentru etapa de evocare în curs este necesară comprehensiunea la nivelul filosofiei concepției.

La finele treptei învățământului primar se prevăd evaluări naționale, dacă da, cum vor fi evaluate?

Comentariu și recomandări:

- Evaluarea națională este o evaluare finală care nu va suferi cumva. Elevul se va alege cu punctajul personal raportat la punctajul total.

Ce materiale didactice urmează să apară în direcția dată?

Comentariu și recomandări:

- Este recomandabil să se reediteze Ghidul ECD care să conțină criteriile de succes la toate disciplinele în clasa 1.
- De asemenea se recomandă editarea unui ghid practic cu proiecte didactice sau secvențe ale lecțiilor.
- Se recomandă elaborarea și editarea Ghidului ECD pentru clasele 2,3,4 cu criteriile de succes pentru fiecare clasă.
- Este necesară elaborarea unui set electronic cu grile, fișe, tabele, registre, diagrame de unde învățătorii își vor putea descărca și personaliza cu numele elevilor.

Care este efectul concepției evaluări criteriale prin descriptori, dacă în clasele gimnaziale nu va fi continuitate.

Comentariu și recomandări:

- Continuitatea este într-adevăr un subiect palpitant. Foarte mulți exponenți ai sistemului remarcă faptul că prin această metodologie se poate distruge și ceea ce a existat în tradiția continuității.
- Se recomandă continuitatea la nivel de principii pentru cadrele didactice din gimnaziu, instruirea acestora conform metodologiei.
- De asemenea este oportun a se introduce experiența calificativelor la probele/evaluările sumative.

Concluzii generale și recomandări

La un an de implementare, în urmă aplicării chestionarelor pentru părinți și realizarea activității focus grup cu cadrele didactice putem stabili problemele cu care se confruntă școala din Republica Moldova precum și trasarea perspectivelor prin anumite recomandări.

Constatarea 1. Nu există o motivație intrinsecă pentru schimbarea culturii evaluative. Cadrele didactice manifestă reticență față de schimbare, invocând salarii mici și lipsa de confort în predare. Se motivează lipsa resurselor materiale pentru implementarea metodologiei. În adevăr, dacă vor fi asigurați cu materiale didactice necesare, ei vor respinge evaluarea fără note, aducând motivații precum că părinții așteaptă note.

Recomandare. La nivelul instituțiilor de învățământ să se monitorizeze implementarea aspectului dat și să se organizeze lectorate în care convingerile despre schimbarea culturii în evaluare să fie din zi în zi tot mai insistentă.

Constatarea 2. Nota avea puterea pedepsei, o cale mai scurtă pentru învățare. Ce se ascunde după această situație? Evaluarea – sceptor și scut? Evaluarea nu are nicio legătură cu pedeapsa. Ea a fost creată pentru a încuraja, pentru a depista locul în achiziții de competențe, pentru a trasa obiective noi de învățare, pentru ameliorare și pentru bucuria succesului. Pierderea autorității în fața elevilor și a părinților. Este dificil să motivezi elevul pentru învățare fără a avea note. Nota, în stereotipia predării este stimulentele activ al învățării, în viziunea lor. De fapt nota este o armă pentru cadru didactic. Cu ea pedepsește, cu ea sperie, avertizează.

Recomandare. Studiarea în mod independent sau la nivel de consilii profesionale a aspectelor legate de educație prin persuasiune. Pentru lectoratele cu părinții, la fel se recomandă utilizarea tematicii despre persuasiune, despre educație fără pedepse și recompense.

Constatarea 3. Accentul se schimbă: elevul este responsabil de propria evaluare. Un impediment al implementării metodologiei este faptul că învățătorul în mod tradițional era cel care avea pixul roșu în mână. Evaluarea fără note schimbă accentul. Apare întrebarea cu care multe cadre didactice nu sunt de acord: învățătorul - zeul evaluării?! Categorie - nu! Prioritatea trebuie să fie autoevaluarea. De ce oare un elev trebuie să fie evaluat de către profesor? De ce oare un profesor se vede atotștiutor și insistă ca el să-l învețe pe elev? Școala este o comunitate de învățare interactivă. La școală se învață de la colegi, de la grupuri, de la parteneri și desigur și de la profesori, însă nu în primul rând. Un profesor scolastic este cel care se crede centrul lumii. De obicei, nu are încredere în elevi, consideră că elevul nu are de unde să cunoască și preferă să aducă pe tava învățarea. Tot din aceste motive își asumă rolul de evaluator principal. Adevăratul erou al evaluării este însăși persoana evaluată. Deci autoevaluarea trebuie să fie condiția numărul 1 în procesul de învățare activă. Ca să se producă o astfel de evaluare, apelăm la strategii metacognitive. Elevul trebuie să fie reflexiv, să-și identifice singur greșelile, dar și succesul, având în față soluția sau criteriile de evaluare date / negociate cu profesorul.

Recomandări. Studiarea problemei autoevaluării și autocunoașterii prin tehnici reflexive. Comisiile metodice școlare și raionale/municipale vor organiza seminare, mese rotunde în care să se discute și să se implementeze metode destinate culturii reflexivității și strategiilor metacognitive. Instituțiilor de cercetare le recomandăm elaborarea unui ghid metodologic care să valorifice tehnologia autoreflexivității dedicate evaluării criteriale prin descriptorii.

Constatarea 4. Un elev nu învață pentru a fie evaluat, dar este evaluat pentru ca să învețe. Evaluarea fără note are un rol deosebit în învățare. În procesul implementării evaluării

criteriale prin descriptori se pune accent pe evaluare ca resursă a învățării. Un elev nu învață pentru a fie evaluat, dar este evaluat pentru ca să învețe. Neînțelegerea acestei filosofii împiedică învățătorul pentru a percepe misiunea adevărată a evaluării.

Recomandare. Să se realizeze activități de tip master-class în care evaluarea ca resursă a învățării să fie prioritară.

Constatarea 5. Învățătorii trebuie să fie, în primul rând, psihologi. Esența acestei evaluări mai constă în încurajarea permanentă a elevului, ceea ce este opus practicilor existente până acum în evaluare. Există riscul ca învățătorii să devină mai permisivi și să scape de sub control elevul. Lauda, trebuie să fie percepută constructiv, iar momentul în care învățătorul alege să încurajeze trebuie să constituie o performanță a elevului. Semnificativ în sensul dat este aspectul psihologic al evaluării criteriale prin descriptori.

Recomandare. Instituțiile de formare continuă a cadrelor didactice să promoveze subiecte ce țin de psihologie practică a aplicării evaluării fără note.

Constatarea 6. Instrumente de evaluare unice. Inadvertențe în implementarea metodologiei au constituit lipsa a două instrumente clare pentru învățători: registru și portofoliu pentru elevi. În metodologie este recomandat ca fiecare învățător să elaboreze propriul instrumentar de colectare a datelor evaluării, însă cadrele didactice și părinții insistă ca acestea să fie centralizate.

Recomandare. În sensul dat, este recomandabil Ministerului Educației, dar și Instituțiilor de cercetare de profil elaboreze și să aprobe instrumente unice pentru toate școlile, care ar asigura coerența și obiectivitatea evaluării la nivel național.

Constatarea 7. Limitări bugetare. Limitările bugetare și gestionarea inefficientă la nivel local a resurselor alocate pot constitui probleme. Cadrele didactice au nevoie de fișe, postere, portofolii mai mult ca de obicei.

Recomandări. Managerii instituțiilor publice trebuie să acopere cheltuieli pentru multiplicarea tabelor de performanțe, care să se ofere părinților la începutul anului școlar și în măsura posibilităților să asigure consumabile pentru multiplicarea diverselor materiale didactice.

Constatarea 8. Managementul consilierii. Cadrele didactice au nevoie de încurajare permanentă pentru implementarea metodologiei. Se constată situații mai puțin corecte în managementul consilierilor. Managerii responsabili pentru implementare asistă la lecții și la observații sau obiecții. De cele mai multe ori aceste observații sau obiecții sunt de ordinul înregistrării datelor evaluării, ceea ce nu este relevant în contextul unei evaluări care insistă pe încurajări, motivație, persuasiune. O lecție asistată nicidecum nu poate oferi o informație autentică despre implementare. Nu putem judeca corectitudinea implementării pe baza înregistrării datelor despre evaluare. Acțiunea este similară cu înregistrarea notelor. De aici pare discrepanța înțelegerii filosofiei. Managerii au nevoie și ei de consiliere.

Recomandări. Se recomandă realizarea unor formări serioase a managerilor responsabili de învățământul primar pentru a putea aprecia gradul de implementare a metodologiei, dar cel mai important pentru a contribui la realizarea unui demers calitativ.

Referințe bibliografice

1. Codul Educației al Republicii Moldova, Chișinău 2014, nr. 152 din 17.07.2014, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 319 – 324, art. nr. 614 din 23.11.2014.
2. Metodologia privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în clasa I. Instrucțiune metodică pentru cadrele didactice.
http://edu.gov.md/sites/default/files/reg-metodologia_privind_evaluarea_criteriala_prin_descriptori.pdf.
3. Manolescu, M. *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, București, 2002
4. Mons, N., Toczek, M.-C., West, A., Barkouss S. *L'évaluation des élèves par les enseignants dans la classe et les établissements : réglementation et pratiques. Une comparaison internationale dans les pays de l'OCDE*.
Disponibile sur le site du Cnesco : <http://www.cnesco.fr>.
5. Pogolșa, L., Marin, M. (coord. șt.) Marin, M., Gaiciuc, V., Achiri, I., Popovici, A., State, D., Agafian, R. *Evaluare criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasa I. Ghid metodic*. IȘE, Chișinău, 2015, 86 p.
6. (de) Vecchi, G. *Evaluer sans dévaluer et évaluer les compétences*. Paris, Editura Hachette Education, 2011.
7. Амонашвили, Ш.А. *Воспитательная и образовательная функция оценки учения*. М., 1984.
8. Воронцов, А. Б. *Организация контрольно-оценочной деятельности в образовательном процессе основной школы (методические рекомендации)*.
http://sch1133.mskobr.ru/files/voroncov_kniga_kod.pdf
9. Цукерман, Г. А., Елизарова Н. В. *О детской самостоятельности //* Вопр. психол. 1990. № 6. С. 37-44.
<http://www.voppsy.ru/issues/1990/906/906037.htm>.
10. Цукерман, Г. А. ș.a. *Оценка без отметки*. Pedagogiskais centrs «Eksperiments», Рига 1999. – 134 p.
http://nsportal.ru/sites/default/files/2014/11/08/tsukerman_g.a._otsenka_bez_otmetki.pdf.